28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ · 1846 · ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 27 · ٢٢ ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ ١٢٦٣

Տարեկան գին կանխիկ Ղրշ. 100
Վեցամսեայ " " " 52 1/2
Պոլսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փօսթային ծախքը առնողին վրայ է։
Այս Լրագիրը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Իր շահին համար լուր մը հրատարակել ուզողը պիտի վճարէ տողին 40 փարայ։
Նորատիպ գրոց ծանուցումը ձրի է։
Դուրսէն եկած նամակներուն փօսթային ծախքը խրկողը պիտի վճարէ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼԻՍ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Մայրաքաղաքիս Մուհաֆըզ Վսեմափայլ Հաֆըզ փաշային արթուն հսկողութեամբը ու անխոնջ աշխատութեամբը տեղւոյս բնակիչները թէ՛ կենացնուն թէ ստացուածքնուն ապահով ըլլալով անոր երախտապարտ են միշտ։ Ինչպէս անցեալ շաբթու ալ յորդապատի Սիւլէյման Յակոբ աղայի և մէկ Նօրատան անուն յոյնի մը յանկարծ մեռնելնուն վրայ քօլէրա հիւանդութիւնը հոս ալ եկեր է տէյի շատերուն սիրտը մտած երկիւղին համար, իսկոյն այս երկու խեղճերուն այցելութեան գացող վարպետ բժիշկները կանչել տուեր անոնցմէ տեղեկացեր է որ երկուքն ալ կաթուածով մեռած են։ Յիշեալ փաշային անանկ իսկոյն իրար անցնելուն պատճառն այն էր որ, թէ որ յիրաւի քօլէրայէն մեռած ըլլային այն մարդիկը նէ, այս հիւանդութեան առջեւը առնելուն ինչ կերպ միջոցներ կրնար ըլլալ նէ՝ անոնց պատրաստութիւնները տեսնայ. կեանքէն ու ստացուածքէն աւելի սիրելի ու հարկաւոր բան ինչ կրնայ ըլլալ մարդույս. ուրեմն այս երկուքին ապահովութեանը անդադար աշխատող աղնիւ անձին միշտ աղօթող ըլլալու պարտաւոր եմք։

—Նախկին փոխարքայ Իզէթ Մէհմէտ փաշան որ ժամանակէ մը 'ի վեր Թէքիրտաղ աքսորված կը նստէր, աղաչեր է բարձրագոյն դրան որ գայ մայրաքաղաքս նստի։ Աղաչանքը ընդունելով Վեհափառ Արքայն հրաման ըրաւ որ գայ հոս։

—Գելիպօլուի զինուորական կառավարիչ Վէճհի փաշան բարձրագոյն դռնէն հոս կանչուեցաւ, բայց իր յաջորդը ո՛վ պիտի ըլլայ դեռ յայտնի չէ։

—Տաճկաց հասարակ դպրոցներուն մէջ ալ ուսման մէկ օրինաւոր կարգ մը խօթելու համար հրաման գնաց ամէն տեղ որ դպրոցի դասատուները Պօլիս գան ու ժամանակ մը այս տեղի երեւելի դըպրոցները կենալով լաւ սորվին իրենց արհեստը որ աշակերտներնին դատարկ ժամանակ չանցունեն դըպրոցներուն մէջ տարիներով քերական կարդալով։

—Օսմանեան կառավարութիւնը կը խորհի որ անանկ մէկ տեղ մը հաստատէ որ փողոցները ձըգված հայրը մայրը անյայտ որբ տղաքները հոն առնելին խնամելու ու մեծցունելու համար զանոնք, ինչպէս այս բարի սովորութիւնը Եւրոպայ ալ կայ շատ տարիներէ 'ի վեր։

—Ստէպ կը պատահի որ Մայրաքաղաքիս մէջ ամառները սաստիկ ջուրի նեղութիւն կը քաշուի. այս բանին առջեւը առնելու համար Վեհափառ Արքայն հրաման ըրաւ որ Եէրէ պաթան սարային ու Պին պիր տիրէկին հումայեցիներէն միացած ընդարձակ ամպարներուն հարկաւոր եղած նորոգութիւնները ըլլուի որ այն տեղի ջուրերը պէտք եղած ժամանակը գործածուին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ։ Սպանիայի երկիրներուն մէջ զօրք ժողվել և պատերազմի պատրաստութիւն մը կայ՝ Ամերիկայի Էքուատօր ըսուած հասարակապետութեանը դէմ։ Բաւական ժամանակ է որ այս հասարակապետութեանս կառավարութեան նախագահը Պ. Փլօրէս՝ իր իշխանութենէն ինկած էր, և Եւրոպա կը պտըտէր իր հայրենեացը դէմ թշնամի յարուցանելու համար. ինչպէս որ ասկէց առաջ Հայաստան լրագրոյս մէկուն մէջ համառօտ մը հրատարակեցինք։ Հիմայ այս նախագահը Սպանիա է. և զօրքերը տակ անուանը կը ժողվըվին. բայց Ինկլիզի օրագիրները կ'ըսեն որ՝ այս բանիս վրայօք Պ. Փլօրէսին միայն անունը կայ. աւելի ձեռք բըռնողը Մարիա Քրիստինա թագուհին է. որ տղոց իրեն անդրանիկ տղուն համար մէկ իշխանութիւն մը, մէկ երկիր մը պատրաստած կ'ըլլայ կոր։ Եղած պատրաստութիւնը մեծ է. գլխաւոր գրելը կ'ըլլայ կոր չէ թէ միայն Սպանիա և Փորթուկալ, այլ և Իռլանտայի մէջ ալ. և Ինկիլթէռայի նաւահանգիստներուն ալ այս բանիս համար պատերազմական խաշըր նաւեր կը պատրաստուին կոր։ Կ'երեւի որ այս լուրս Լօնտրայի երեւելի դրամափոխներուն և վաճառականներուն սիրտը վախ ձգած է, որ Էքուատօրի հասարակապետութեան երեւելի բնակիչներուն հետ գործերնին պակաս չէ, այս պատերազմիս յաջող երթալէն կը վախնան ատոնք. չըլլայ որ վնաս պատահի իրենց. քանզի շատ դրամագլուխ դրած են այս երկրիս հետ վաճառականութեան համար. և ասկէց զատ՝ յիշեալ հասարակապետութիւնը Լօնտրայէն շատ ստակ փոխ առած է իրեն պիտոյից համար։ Ուստի՝ ատոնք պատերազմական նաւեր չինելով և Ինկիլթէռայէն զօրքեր գրելով Պ. Փլօրէսին կողմը Ինկլիզին տէրութեանը կըռնակելը չի զօրացընելու համար՝ հասարակապետութեան հետ բան ունեցող դրամափոխները և վաճառականները աղերսագիր մը գրած են Լօրտ Բալմէրսթօնին, որուն մէջ երկան բարակ կը հասկցնեն թէ Պ. Փլօրէսին կողմը զօրանայ նէ՝ Ինկլիզի վաճառականութեանը որքան մեծ վնաս կ'ըլլայ։ Նոյն աղերսագրին մէջ այն ալ կը յիշեցնեն, որ այն հասարակապետութեան ազատ և անկախ ըլլալը շատ տարիէ 'ի վեր ճանչցած է Ինկլիզի կառավարութիւնը. և ամէն տարին իրեն բարեկամ և դաշնակից բռնած է. և ամէն տարին կ'ուզէ որ հետը բարեկամաբար և խաղաղութեամբ վարվի։ Այս խօսքը կը վերջացնեն կառավարութեանը աղաչելով որ նաւերուն և զօրքերուն հոն երթալը արգիլէ։ Աղերսագրին ստորագրութիւն տուող երեւելիներն են Պ. Ռօչիլտ, Պ. Պարինկ, Պ. Հօփ, և ուրիշ ասանց պէս հարուստ և երեւելի դրամափոխներ և վաճառականներ։

—Քանի մը տարի է որ՝ գերի առնել ծախելը խափանելու համար Ինկլիզի տէրութիւնը առանձին նաւախումբ յատկացուցած է, որ Ափրիկէի ծովեզերքները կը պտըտին, և ինչ ազգի նաւ ըլլայ նէ ըլլայ՝ մէջը կը մտնեն, կը նային. գերի գտնեն նէ ազատ կ'ընեն, և նաւուն կը տիրեն։ Ասոնց այսքան զգուշութեամբ ալ բաներնին չի յաջողելը՝ և իրենց նըպատակներուն տակաւին չի կրնալ հասնելնին անգղիական Սթէնտէրտ օրագիրը կը վկայէ. և կ'ըսէ որ՝ տարուէ տարի սեւամորթ գերի առնող ծախող վաճառականներուն Ափրիկէէն Ամերիկայի Պրազիլիա գաւառը անցուցած գերիներուն համրանքը տակաւին 80,000 հոգիէն մինչեւ 100,000 հոգի կ'ելլէ։

ԻՌԼԱՆՏԱ։ Դապլինական Իվնինկ օրագիրը կ'ըսէ. "Չեմք ըսեր որ Իռլանտայի մէջ խեղճութիւնը կ'աւելնայ կոր. քանզի աւելնալուն պիտա վերջին ծայրը հասած է. ասկէց անդին չի կրնար աւելնալ։ Միայն այսքանս ըսել բաւական կը սեպեմք. որ թէ՛ կառավարութեան և թէ Իռլանտայի ընդհանուր կուսակալ Լօրտ Պէզպօրուկին բռնած ճամբաները տակաւին մէկ զգալի աղէկութիւն մը չի կրցան ընել Իռլանտայի խեղճերուն։ Կառավարութիւնը շատ աշխատեցաւ. Իռլանտայի տեղական կառավարութեան անդամներն ալ իրենց ձեռքէն եկածէն աւել օգնութիւն ըրին. բայց բանը ինքնին ծանր է։ Անօթի մնացածներուն ձայնը մարդուն սիրտը կը կտրէ. շատ տեղի օրագիրներ մեռելներու բազմութիւն կը պատմեն. որոնց մահուանը պատճառ՝ անօթութենէ զատ բան չէ։ Ասկէց քիչ ժամանակ առաջ՝ գեղացիները յիսուն բեռ ալիւր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՂ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՆԱՄԱԿ

Շարունակութիւն և վերջ*

Իմ գործս էր շրջելու, կըտրտել, վերլուծութիւն ընել, կըշռել։ Դուն ինչ կ'ուզես. ես կը զարմանամ. և քեզի ալ իմ զարմանքներս կը պատմեմ կոր։ Ո՛հ. Պրազիլիա. այն ինչ գեղեցիկ երկիր է։ Բնութիւնը այն տեղ որքան ուժ և զօրութիւն և առատութիւն ունի, չի հաւատալու բան մըն է։ Հոն ամէն բան կը բուսնի. ամէն բան կը մեծնայ. գետինը ամառ ձմեռ անանկ աւելոր կանաչութիւնով զարդարված է՝ որ մարդուն աչքը կ'առնէ։ Երէկ չէ առջի օրը՝ Սան Քրիսդոֆորօ տեղը Պրազիլիայի Կայսեր պալատը պըտըտեցայ. երկու դիէս տեսած բոյսերս էին չայ, քաքաօ, խահվէ, Բարպէն և խարանֆիլ։ Կենացս մէջ այս առաջին անգամն էր որ քաքաօյին ծառը տեսայ. Գօմմա էլասթիքա նիւթը ասոր խէժն է։ Գեղեցիկ ծառ մըն է սակայ. տերեւները անմիջապէս բունին վրայէն բուսած են հովանոցի (անպրէլլի) պէս. և հորիզոնական ձեւով բացուելով կ'երկըննան։ Կեղեւին վրան որ տեղէն ծակես նէ՝ շուտ մը մէկ ճերմակ և թանձր հիւթ մը կ'ելլէ խայմախի պէս. որ քանի մը րոպէի մէջ աւելի կը թանձրանայ. և առաձգական խէժ (կօմմա էլասթիքա) կ'ըլլայ։ Փուանսա հօլլա էլասթիքայով շինուած ապակի ամաններ (պուքիլիաներ) տեսած ես. ասոնք կը շինուին ապակէ շինուած անօթներուն վրայ այս խէժէն քսելով։ Երբ որ բաւական թանձրութեամբ խէժ կ'ուտան այն անօթին վրայ՝ անօթը կը կոտրեն, որ անոր գաղափարի (կաղապի) պէս եղած էր, և կըտորները բերնէն դուրս կը հանեն։ Ես ինչ կ'ընեմ կոր. ընդհանրապէս այս գաւառիս վրայ երկու երեք տող բան պիտի գրեմ. սանկ մանր մունր բաներ գրելովս ժամանակ կը կորսնցնեմ կոր։

Չմոռնամ. արդեօք Պ. Քլարաք կոմսին տուած ուրուագրութիւնը վրայ շինուած և տպուած մեծ պատկեր մը տեսած ունիս մի։ Այս պատկերս Պրազիլիայի անձեռնամերձ (պուլթա կիրճեզիք) մէկ անտառը կը ձեւացնէ։ Փաստն ըսեր է որ ծառերը պէտք եղածին չափ խիտ չեն. ես այս կողմէն անոր ըսածին հակառակը պիտի ըսեմ. ուրեք բան կայ որ ես աւելի տեսայ այն անտառին մէջ. աւելի լոյս. աւելի կոյտ. և աւելի օձ։ Քանի մը օր կայ, գէթ 'ի յամառ պզտիկ ճանապարհորդութիւն մը ըրի. և այս անտառներս տեսայ, որ հոս հաղուագիւտ բան մըն ալ չեն. մինչեւ Ռիօ Եանէյրօէն քանի մը ժամու ճամբայ անդին սանցմէ կը տեսնուին։ Ասկէց տեսածը՝ հին բանաստեղծներուն ասպարէզ (լօքում հօրրէնտում) ըսածը միտքս կը բերէ։ Մութ և վայրենի տեսարան մըն է՝ սարսափելի գըժուար. հեռուէն միայն կը տեսնուի. մէջը մտնելը անհնար է. չէ թէ Պ. Քլարաք կոմսին նկարած օձերուն համար. (քանզի թուղթի վրայ նկարված օձը անտառի մէջ մարդ չի կրնար վախցընել), այլ փուշերուն և իրար պըլլըված թուփերուն և ծառերուն ճիւղերուն և պատատներուն (սարմաշըքներուն) համար։ Օրինակի համար ըսեմ. խիտ ըսած տեղը երթալու ճամբուն սկսէ մինչեւ ճամբուն ելքը կը հասնի. և այն տեղը վերէն վար պատի պէս կըտրած է ինչպէս որ կըտրըված պիտի ըլլան կարմիր ծովուն ջուրերը, երբ որ Իսրայելացիք մէկ դիէն մտան և մէկալ դիէն ելան։ Կ'ըսեն որ՝ այն ատեն սանկ պատի պէս բարձրացած ջուրերուն մէջ ձկներ կը տեսնըվէին՝ ինչպէս որ պատուհանէ (բէնճիրէէ) մը կը տեսնուին. հոս ալ անանկ բան չկայ. այլ տեսնելիքդ տեսակ տեսակ կանաչ է. բաց կանաչ. մութ կանաչ. գեղնագոյն կանաչ. և այլն։ Ասկէց զատ՝ նէր սերէն տեսակ տեսակ թռչուններու երգել և ձկներու ճըլվլալ կը լսես։ Պ. Քլարաք կոմսին շինած պատկերին մէջ՝ որ վերը քիչ մը ստըբագրեցինք, աւել բան մըն ալ կայ. մարդ մըն ալ նկարուած է հոն։ Գիտեմ որ տեղւոյս պատկեր մը՝ որուն մէջ մարդ չըլլայ, առանց պատճառի գործ մը կ'ըլլայ. բայց ինչո՞ւ համար Պ. Կիւսէն պատկերհանին պէս չէ ըրեր. որուն ազգու պարզութիւնը տեսնելով գեղարուեստից ճեմարանը՝ [illegible] դրաւ անոր։ Այս տեղս ծովը, և մանաւանդ լեռները՝ իրենց յատուկ մէկ ահագնութիւն մը ունին։ Գլխէն մինչեւ տակը՝ Պ. Քլարաքին նկարած անտառովը ծածկած կը տեսնես այն լեռները. կամ մանաւանդ՝ (աւելի շիտակը խօսիմ), Պ. Քլարաքին նկարած անտառներուն հինգերորդ կարողութեան հասածը, ինչպէս որ մաթեմաթիքա գիտցողները կ'ըսեն 1։

Չուզեցի այս անգամ ձեզի խօսիլ Պրազիլիայի մէջ ուրիշ մէկ քըննելու արժանի բանի մը վրայ. որ է քաղաքական կրթութեան՝ և Նոր աշխարհի բնակիչներուն խառնուելուն տեսարանը։ Բայց մէկ վսեմ տարօրութիւն մը տեսայ որ սրտիս ալ ազդեց. և ասկէց սրտիս ազդելուն համար միտքս դրի որ ասոր վրայ ալ քիչ մը բան գրեմ։

Քանի մը ամիս կայ որ Պրազիլեայի կայսրը իր կայսերութեան երկիրները պըտըտելու էր ելեր. և ամէն տեղ ուրախութիւնով, տօներով, և բարեբարութիւնով ընդունուեցաւ. ամէնուն վրայ այն ազդումը ըրաւ՝ ինչ որ սանկ բան մը կրնայ ազդել իրենց հաւատքը և հայրենի աւանդութիւնները մաքուր պահող ազգի մը վրայ։ Անկէց ետքը իր մայրաքաղաքը եկաւ. քաղաքացիք իրենց յօժար կամքը շարժելով փառաւոր ընդունելութիւն մը ըրին, որ կայսեր ալ շատ աւելորդ հաճոյ եղած ըլլալու է. որովհետեւ ինծի այնքան հաճելի եղաւ, որ այն երկրին մէջ օտար և անծանօթ ճանապարհորդ մըն եմ։

Երեկ առտու ժամ վեց ու կէսին (ըստ եւրոպացւոց), երեք թընդանօթ նետելով իմացուեցաւ որ կայսեր և ընտանեացը հեծած ֆըրէկաթը ծովածոցին մէջ կը մտնէ կոր։ Ես ալ ելայ Փասսէօ գացի, բժշկութեան դպրատան տանիքը ելայ. որ տեղուց կ'երեւի բոլոր քաղաքը, բոլոր ծովածոցը. և ասոնց ամէնուն բոլորը պատող բարձր լեռները։ Ու յիրաւի Ֆըրէկաթին առագաստները թեթեւ հովով մը լեցըվելով՝ ազնիւ փառաւոր քալուածքով մը նաւը կը քալէր կոր ծովուն յստակ և աղուոր ջուրին վրան։ Ժամ 11 ին եկաւ և նաւահանգստին մէջ երկաթի վրայ կեցած նաւերուն՝ և բերդերուն մէջ տեղէն անցաւ. ծովային զօրքը ամէնն ալ նաւերուն սարաները ելած էին. և նաւերէն թընդանօթներ սկըսան նետուիլ։ Ելաւ նաւակայանը, և Բէքրանէին գնացը երկաթ նետեց. կայսրը ծովային ճանապարհորդութենէ մը եկած ատենը շատ Բէքրանէին կ'ելլէ։ Ինչպէս որ բոլ՝ ես հեռուէն դիտող մըն էի։ Դիմաւորելու սովորական մարդիկը դիմաւորեցին. և կայսրը և կայսրուհին մէկէն նաւէն ելան։ Կայսրը նոր երիտասարդ նէ՝ կայսրուհին ալ քսան չի պակսիր. թէպէտ տկար և հիւանդոտ է. և յղի ալ է։

1 Մէկ թիւը ինքնին բազմապատկէ նէ՝ երկրորդ կարողութիւնը կ'ըլլայ. երկու թիւը արդիւնքը բազմապատկէ նէ՝ երրորդ կարողութիւնը կ'ըլլայ. և այլն։ Օրինակի համար՝ 3 թիւին հինգերորդ կարողութիւնն է 243. և ըսել որ Պ. Քլարաքին պատկերէն [illegible] 3 [illegible] 243 է [illegible]։

* Տե՛ս Թիւ 26։

վրայ վաղեյին , որ Շամանն նաւը պիտի դրուէր և Տուպլին պիտի երթար , որ Իռլանտայի մայրաքաղաքն է . ամէնքն ալ յանդիմանելին , բնաւ ամբոխ չի խռովէ ։ Պաշտպանուած են , խումբ խումբ կ՚ըլլան , ագարակները կը մտնեն , որքան բան որ կրնան վերցընել նէ կ՚առնեն կը տանին ։ Տեղ տեղ գաղտնի ընկերութիւններ եղած են . որոնց նպատակը այն է , որ մէկը վարձքով ագարակ մը բռնած է նէ՝ վարձքը տալու ատենը այն մարդուն օգնեն , վարձքը տալ չի տան . բաւէ որ՝ յայտնի անիրաւութիւն ըլլալու համար էր այս գաղտնի ընկերութիւններս ։ Իսկայ որ իր կամաւը յիշեալ վարձքը տալ ուզեր նէ՝ անոր ալ սպառնալիքով կը բռնանային . չէին թող տար որ պարտքը վճարէ ։ Կառավարութիւնը ասոնք գիտնալով ալ խստութիւն չէր կրնար բանեցնել . միայն զգուշութեամբ կը վարէր ։ Վերջերս տասն անօթութենէ շարժուած գեղացիներ խռովութիւն հաներ և եւ բռնուեր և Տանկարական քաղաքի դատաւորներուն առաջը տարուեր էին . Թագաւորական փաստաբանը չուզեց ասոնց դէմ ամբաստանութիւն ընել , ըսելով որ աւելի գէշ խռովութեան պատճառ տայ ։ Պատասխանի կողմէն եղած այս ներողամտութիւնը աղէկ արդիւնք բերաւ ։ Բայց չեմք կրնար ըսել որ ըլլալու ասոր պէս անիրաւութիւններուն ալ առաջքը առնելու չափ զօրութիւն կրնայ ունենալ , անօթութիւնը ըսել եղած տանից խելքն ու ... ցընել ։ Պ . օ՚Բօննել թէ անձամբ և թէ ընկերական ... [illegible] ... փասիելով 60,000 հոգի միայն կ՚ըլլեն ։ ... [illegible] ... մը չէ եղած . և ասիկայ բաւական է ցուցնելու թէ Պ . օ՚Բօննելին խօսքը որքան յարգի է իր հայրենակցաց առաջը ։

Այս վերջին խօսքը հասկնալու համար գիտնալ պէտք է որ Պ . օ՚Բօննել մէկ հակառակորդ մը ունի Իռլանտայի մէջ . Պ . Օ՚Պրիան . որ իր հայրենիքը կառավարութենէ մէկ բանի բաժնել ուզելու համար , որ թէ ասոր և թէ Պ . օ՚Բօննելին բռնութիւն կ՚երեւի , իր կուսակիցները կը յորդորէ որ զէնք առնեն , և բռնութեամբ իրենց ուզածը ձեռք ձգեն ։ Պ . օ՚Բօննել ասոր հակառակն է . կ՚ուզէ որ իրաւունք ցուցնելով արդարութեան ճամբով ուզածնին ձեռք ձգեն ։ Իռլանտացիք թէ որ Պ . օ՚Պրիանին խօսքը մտիկ ընէին նէ՝ կառավարութեան դէմ ապստամբութիւն կ՚ելլէ բացուելու էր ։

ԳԱՂՂԻԱ ։ Օտարահաստակ հաշուակալ Պ . Լըվէրրիէ աստղագաշխին վրայ՝ որ անյայտները իրեն ղարմանալի հաշիւներովը նոր մոլորակ մը գտաւ , ամէն տեղէն պատիւներ և պարգեւներ անձրեւի պէս կը թափին կոր այս օրերս ։ Ասպատականութեան վերակացու նախարարը , որուն գործը աւելի այս աշխարհքիս մէջ գտնուած բաներուն վրայօք պիտի ըլլայ , երկինքը մոլորակ մը ելլել կամ պակաս ըլլալը իրեն հոգ ընելու բանը չէ , Պ . Լըվէրրիէին քանի մը կլոր գիրք ընծայ խրկեց . որ՝ ինչպէս որ մեզի կ՚երեւի (կ՚ըսէ Պաղղիական օրագիրը) , աստղաբաշխական գիտութեան շատ յարմարութիւն չունին ։ Բայց գիտաւորութիւնը աղէկ ըլլալուն համար՝ ըրած պարգեւին որպիսութեանը չի նայիր ։ Բայց մեր փափաքածը այն է (կ՚ըսէ նոյն օրագիրը) , որ յիշեալ արժանապատիւ նախարարը , աստղաբաշխական գիտութեանց միոք դնելուն չափ ալ իրեն յանձնուած պաշտօնին նայէր ։ Մինչեւ հիմա չեմք լսած թէ Փարիզու և Գաղղիայի մէջ ծախուած մոտներուն , և մանաւանդ Բէշէր անուանով ծախուած սուտ շաքերուն վրայ քննութիւն մը ըրած է մի ։

ՍՊԱՆԻԱ ։ Նռւանի Իսպարդէրօ ձէնէռալին կուսակիցները Հոկտեմբեր 24 ին մէկ խռովութիւն մը հանեցին Սարակօձձա քաղաքին մէջ ։ Սօփօղէնա ըսուած հրապարակին վրայ մէկ տան մը մէջ հարիւրի մը չափ մարդիկ զէնք առին . և եռեւնին ալ շատ մը բազմութիւն խառնուելով՝ « կեցցէ Իսպարդէրօ . սուրբ ժողվելու կարգադրութիւնը վերնայ » կը պօռային ։ Կառավարութեան զօրքերէն քանի մը խումբ ասոնք հանդարտեցընել ուղեցին . բայց խռովարարները անոնց դէմ զրին . ուստի զօրավարը հրաման ըրաւ որ զէնք բանեցընեն . ապստամբներն ալ զէնքի ձեռք զարկին . բայց զօրացը կանոնաւոր յարձակմանը չի կրնալով դիմանալ՝ ըսկսան ամէն մարդ մէկ մէկ դի փախչիլ . քսան և չորս հոգի՝ զէնքերնին ձեռքերնին լքէն բռնուեցան . վաթսուն մըն ալ հրացան (թիւֆէնկ) ժողվեցին , որ փախչողները ձըգած էին դիւրաւ փախչելու համար ։ Մինչեւ կէս գիշեր այս խռովութեանս նշանը անգամ չի մնաց . ամէն բան կարգին մտաւ , և խաղաղութիւնը տիրեց ։ Բռնուած ապստամբները բանտը դրուեցան . և դատաստաննին տեսնուելու վրայ է ։

— Սարակօձձայի վերջին խռովութեանը վրայ կառավարութիւնը հրաման խրկեց նոյն քաղաքին բընակիչներուն որ , որու քով որ հրացան կայ՝ քսան և չորս ժամու մէջ տանի թնդանօթաձիգ զօրաց բնակարանին սրահը ձգէ ։

ՍԱՐՏԷՆԻԱ ։ Ճինէվրայի վերջին խռովութեանը վրայ՝ Սարտէնիոյ Ռօմօ Ֆոնդօ լրագրները իրենց բանին մէջ աւելի յաջողութիւն գտնելու և զօրանալու համար իրենց գաղափարները ամէն տեղ , և մանաւանդ Ճինէվրայի շրջակայ տեղերը տարածել կ՚ուզեն . և ասիկայ գրուածներ հրատարակելով կ՚ըլլայ . բայց Եւրոպայի շատ տէրութիւններու երկիրներ ալ դուրսէն գրուածքներ մտնելը քիչ մը դժուար է . մաքսարաններ և բօոլսայի տեղերը ասանք յառաւել կարգադրող և քննիչ

ըլլալուն համար , ուստի կրնար ըլլալ որ ծախու խրկուած ինչքերու սնտուկներու մէջ այսպիսի թղթեր դրուած ըլլային . մանաւանդ որ՝ ասանկ խռովութիւն ձգող թուղթերը ուղղակի մէկ մարդու մը չեն խրկուիր . հասարակութեան որն ձեռք անցնի նէ՝ խրկողը իր նպատակին հասած կ՚ըլլայ . բանը միայն այն է՝ որ մէկ անգամ մը գաւառին սահմանէն ներս մտնէ ։

Սարտէնիայի տէրութիւնը ասիկայ մտածելով բոլոր մաքսարանները հրաման խրկեց որ՝ Ճինէվրայի և Լօզաննայի կողմէն եկած բոլոր սնտուկները և բեռները , մէջինները ինչ կ՚ըլլան նէ ըլլան , բացուին , և ամէն մէկ կտորներուն մէջ տեղերը նայուի . չըլլայ որ անանկ խռովարար մտքով գրուած գիրեր գտնուին ։ Բայց սոսկ վաճառականներուն ինչքերը ձեռքէ անցնելով կրնային աղտոտիլ , ծալքերնին բացուելը անգամ այն ինչքին յարգը կրնար կոտրել , ուստի այս հրամանիս վերնալուն համար վաճառականները բազմաթիւ աղերսագիրներ ներկայացուցին կառավարութեանը ։ Յոյս կայ որ՝ այս աղերսագիրներուս վրայ շատ չանցնիր մէկ նոր հրամանագիր մը կ՚ելլէ . որով կառավարութիւնը առաջուց տուած հրամանը ետ կը կանչէ ։

ՆԱՊՕԼԻ ։ Եւրոպայի ուրիշ տեղերուն պէս Սիչիլիա կղզին ալ տեղ տեղ ջուրը կոխելով երեւելի վնասներ ըրաւ ։ Մէսինայէն եկած գիր մը կը վկայէ՝ կ՚ըսէ մէկ օրագիր մը , որ տան փարախաչափ տեղ ջուրի տակ մնաց . շատ տուներ փլան . շատ ծառեր կործանեցան ։ Գեղեցիկ մէկ գետին մը մէկէն ՚ի մէկ լիճ դարձաւ . 200 հոգի մեռան ։ Եղած վնասը բոլոր՝ երկու միլիոն ֆռանքի կը հասնի . (որ կ՚ընէ 8,500,000 ղուռուշ) ։

ԻՏԱԼԻԱ ։ Միլանէն և Թուրինէն գրուած գիրերը կը ծանուցանեն՝ որ այս աշնանս մէջ հորդուած յին հովը (լօսօսը) այն կողմերը շատ փչելով և շատ անձրեւ գալով լեռներուն ձիւները հալեցան . և Լօմպարտիայի և Սարտէնեայի գաւառներուն երկիրները շատ տեղ ջուրը կոխեց ։ Գետերը իրենց ձորերուն մէջ չի սղմելով՝ Միլանէն Թուրին երթալու ճամբան գոցուեցաւ ։ Ճէնովայի կողմերը ամէն տեղ ջուրը կոխած է ։ Տիչինօ և Բօ գետերուն ջուրերը անանկ բարձրացած են , որ յիսուն տարի մը կայ այն բարձրութիւնը հասած չունէին ։ Եւ այնքան շատ տեղ ջուրերը տիրած են , որ Բավիայէն Ալէսսանտրիա նաւակով կ՚երթըլլի ։

ՄԱԼԹԱ ։ Ալեքսանտր ըսուած շոգենաւը՝ որ Իսքէնտէրիէէն Մարսիլիա կ՚երթար , Մալթայի առաջ մեծ վտանգի բռնուեցաւ ։ Հանքային ածուխ լեցուցած տեղերնին կրակ էր պատահեր . և անանկ սաստիկ ուժով մը բռնկեցաւ՝ որ կի-հեղէն ալ կըրակը ինկաւ ։ Շատ մը օգ առնելու տեղերը գոցեցին . ջուր լեցընելով շատ և անհնարին աշխատանքով հազիւ մարեցին կրակը ։ Բարեբաղդաբար՝ կըրակը եղած ատենը հով ամենեւին չկար . թէ որ քիչ մը հով ըլլար նէ՝ դրեթէ անհնար կ՚ըլլար նաւուն ազատուիլը ։

և ծընելու օրէն ալ մօտ է . տանից դուրս ելած ատենը՝ ժամ չորը կար ։ Այն օրը առտուընէ մինչեւ իրիկուն երկինքին երեսը շատ պարզ գնաց . միայն ժամ 3 ին ատենները երկինքին երեսը թեթեւ ամպով մը քիչ մը գոցուեցաւ , քիչ մը անձրեւ գալէն ետքը նորէն առաջին պարզութիւնը դարձաւ . և հանդէսը սկըսաւ ։

Պալատին մտնելը հանելու համար զօքքը լայն և գեղեցիկ փողոցէ մը պիտի անցնէին , որ փէլէյսա (շխաւ) կ՚ըսէր . բոլոր փողոցին վրան աւազ ցանած , և անոր վրայէն ալ ծաղիկներ և տերեւներ և գոյնգոյն թափած էին ։ Թագաւորին ու թագուհին ցամքը ելածնուն պէս՝ տէրութեան մեծերը գացին բարեւելու . անոնցմէ ետքը հարիւրի չափ մանկահասակ աղջիկներ . ամէնուն ձեռքին ալ քանդակ (խալէմքէրի) բանուած արծաթ ծաղկամաններու (սախսիներու) մէջ տեսակ տեսակ ծաղիկներ . աղջիկները ամէնքն ալ ճերմակ հագուած էին ։ Գիտես իմ ընթերցիս , որ վարպետութիւնով շինուած արծաթեղէն բաները շատ կը սիրեմ . ուստի աչքս ծաղկամաններուն վրայէն չի զատեցի ։ Տիկնութիւնս կը խոստովանիմ . աչքիս շատ գեղեցիկ երեւցան ։ Վերջապէս հանդէսը ճամբայ ելաւ ։ Զօրքերը վայելուչ հագուած՝ ճամբուն մէկ կողմը մէկ ծայրէն մէկալ ծայրը բռնած էին . միւս կողմը կայնած էին ազգային պահապան զօրքը . ասոնք ալ շատ աղէկ հագուած ։ Հանդէսին սկիզբէն կ՚երթային կայսրութեան ամէն երեւելի մարդիկը . գիտուններ , վաճառականներ , վարպետներ և արուեստաւորներ ։ Ասոնցմէ ետքը տէրութեան նախարարները , և պալատին մեծ հանդերձապետ Վիսքոնտ Պ . Պառապօզան . որ ստորականներուն շատ բարեկամութիւն , շատ մարդասիրութիւն և շատ յարգ կը ցուցնէ . և շատ ազնուական տեղեկութիւններ ալ չի խնայեր կուտայ ։ Ասոնցմէ ետքն էին Կայսրն ու Կայսրուհին ։ Էս բազմութեան մէջ խառնուած անոնց մէկուն պէս մէկ դիտող (սէյիրճի) մըն էի . և ասանկ պէտք է որ ըլլայ մարդ՝ երբ որ իրեն չի ճանչցած մէկ երկիրը գտնուի , որ ամէն բան աղէկ տեսնէ ։ Թէպէտ շատ ազնիւ այրերէ գլխ հրաւիրեցին՝ որ պատուհաններէն կրնայի հանդէսը տեսնել , բայց ես չուզեցի ։ Մնացի ժողովուրդին մէջ . և շատ օգտեց ինծի հասարակութեան ինքնակամ և անկեղծ ձայնը լսելը , գեղեցիկ բարեկարգութիւնը . որ բուլեվարդի մարդիկ մէկ տեղ մը չէին երեւեր . և ամէն բան կարգաւը և անշփոթ առաջ երթալուն համար՝ տանք պէտք ալ չէին ըլլար ։ Այս բանս ընաւ մտքէս պիտի չելլէ քանի որ ողջ եմ ։

Կայսրը՝ աջ կողմէն ալ Կայսրուհին , ոսկեթելով բանուած ճերմակ հովանոցի մը տակէ քով քովի կը քալէին . հովանոցին ալ բռնողները՝ կայսրութեան չորս մեծ նախարարներն էին ։ Տօն Բէտրօ Բ . Պրազիլայի կայսրը , գեղեցիկ երիտասարդ մըն է 20 կամ 21 տարուան . մեծ և առողջ և վայելուչ կազմուածքով . մազերը դեղին են . անուշ և ազնիւ նայուածքով բոլորին ալ բարեւ կուտար ։ Երջանիկ և սիրտը շարժած կը նմանէր . վրան նայելով կ՚երեւէր որ հանդարտ և արժանավայել ուրախութիւն մը կ՚իմանայ սրտին մէջ ։ Կայսրուհին՝ որ թեւը կայսեր թեւին էր տուեր , դեղնած էր . իր ըրած երկար ճանապարհորդութենէն հոգնած ըլլալը կ՚երեւէր . բայց կերպարանքը շնորհօք էր . շատ հաճելի եղած էր իրեն՝ ժողովրդեան ասանկ տօն կատարելը . ասոր վրայ ուրախութեամբ ինքն ալ ամէնքը կը բարեւէր ։ Տխուր կը քալէր , որպէս թէ կայսեր թեւէն վար կախուելով . հիւանդոտ ըլլալը յայտնի էր ։ Հիմա քեզի այն ուրախութիւնները , այն պօռալները , պատուհաններուն բացուած փեղկերէն (խանաներէն) դուրս թաշկինակներ շարժելները , ծաղիկներ թափելները , մարդոյս սրտէն ինքնին բղխած ուրախութեան նշանները , մէկ խօսքով ըսեմ . Կայսրը և Կայսրուհին որքան սիրել և յարգելնին հասկընելը անհնար է ։

Կայսրը առանձին կենալը կը սիրէ , և շատ կ՚աշխատի . գիտութիւններու , և մանաւանդ բնալուծութեան շատ սէր ունի . ինքն ալ այս գիտութիս աղէկ գիտէ . և ատեն մը պալատին մէջ շինուած մէկ պզտիկ գործարանի մը մէջ ասոր վրայ կ՚աշխատէր ։ Շատ կը կարդայ . և շատ լեզուներ գիտէ . մեր բանաստեղծները և պատմիչները անոր ընտանի են . և յիրաւի երեւելի և ամենուն ծանօթ և սիրելի երիտասարդ մը ըլլալու համար Կայսր ըլլալու կարօտ չէր ։ Բայց մենք՝ ինչպէս որ գիտես , մեր թագաւորական ցեղէն իշխան մը տեսնեմք նէ քիչ մը դժուար հաւնելու եմք . բայց մանաւանդ ինծի որ Կայսրը հեռուէն տեսայ , անանկ աղէկց անոր տեսքը , ինչպէս որ կ՚ազդէ գեղեցիկ և գերազոյն մէկ բնութեան մը տեսքը ։

Հիմա մեծէն պզտիկին անցնինք . քանզի ինծի համար ալ քիչ մը խօսիլ պէտք է . բայց ես միայն հասարակութեան գիտնալուն արժանաւոր , և իմ երախտագիտութիւնս հասկըցնելու բաւական սեպած բաներս վրայ խօսիմ ։ Ես անոր համար Պրազիլիայի մէջ աղէկ ընդունելութիւն գտայ , որ անունս հոն լսուած էր . չէ թէ իմ յատուկ անունս՝ այլ իմ ազնիւ և բարեսէր հօրս անունը , որ անկեց ալ ինծի ժառանգութիւն մնացած է ։ Անկեց զատ . գիտութեանց ճեմարանին ինծի յանձնած պաշտօնն ալ կար . որով այս տեղի իմաստունները ամէնն ալ հետս բարեկամ եղան ։ Խաբուած չեմ . օտար երկիրներէն որքան իմաստուն մարդիկ իրենց գիտցածը հաղորդելու և չունեցածնին առնելու միօք Ֆռանսա կուգան նէ՝ շատ աղէկ մարդասիրութիւն կը տեսնեն . իմ ալ հոս տեսած մարդասիրութիւնս ասոր փոխարէնն է ։ Հիւանդանոցները , թանգարանները , գրատունները , ո՛ւր որ ուզեմ նէ՝ շատ մարդավարութեամբ կը բանան ։ Վեհափառ կայսեր հիմնած բժշկական ճեմարանին մէջ բնալուծութեան ուսուցիչը Պ . Դօուէս Ժօմէմ . իր բոլոր գործարանը ինծի յանձնածի պէս եղաւ . և այս՝ մեծ քաղաքավարութեամբ և անհամեմատ ազնուութեամբ ։ Պ . Դօուէս Ժօմէմ պարզապէս կ՚ըսէ որ , ինչ որ սորվեր եմ նէ Ֆռանսա սորվեր եմ . Ֆռանսացիներէն տեսած մարդավարութեանս փոխարէնը հատուցանելու պարտական եմ ։

Աշխարհքիս ալնա պատուական տեղը ասանկ հիւրընկալներ ալ գտնելը՝ այս անհամեմատ ծովուն գեղեցկութիւնը կ՚աւելցընէ . որուն նմանը ոչ Իտալիա տեսած եմ . ոչ Յունաստան և ոչ Եգիպտոս ։ Ասոր հետ կըցորդէ՝ անհամար ծաղիկներն ու պտուղները . թռչունները և ձկները , որ թեւաւոր անգամանդ (էլմաս) կը նմանին ։ Արեւը յիրաւի տաք է . բայց ամէն օր կէս օրվան ատեն հով մըն ալ կ՚ելլէ անիկայ բարեխառնելու . այս հովս անխափան կ՚ըլլայ . Պրազիլիացւոց որպէս թէ առնելիքնին է ասիկայ . օդը ասոնց այս պարտքը ունի որ ամէն օր կը վճարէ . կլիմայներնին ալ առողջ է . ուստի ես ալ կրնամ ըսել Մօնթէնեի փիլիսոփային ըսածը . Պրազիլիայի պէս երկիր մը չի սիրելին չէ թէ միայն խելքը կարճ է , այլ և սիրտն ալ պաղած և անզգայ ըլլալու է ։ Կարելի է որ ինծի համար ամբաստանութիւն ընեն թէ՝ իշխանուհիի մը (Ֆռանսայի թագաւորին տղուն Ժօէնվիլ իշխաննին ամուսնոյն) խաթերը համար քիչ մը չափազանց կը խօսիմ՝ որ թէպէտ Ֆռանսըզ եղաւ՝ բայց իր ընիկ երկրին յիշատակը մտքէն ելած չէ . (Պրազիլիայի կայսեր քոյրն է) . բայց այսու ամենայնիւ ըստածները Ֆռանսայի մէջ հրատարակելու կը համարձակիմ . որովհետեւ խօսքիս մէջ սուտ չկայ որ վախնամ ։

Գործս ալ Պրազիլիայի մէջ գտած դիւրութիւններովս շատ առաջ կ՚երթայ կոր ։ Ինծի պարտականութիւն կը սեպեմ տէր իմ . այս տեղս ինծի հիւրընկալութիւն ընողներուն համար երախտագիտութիւնս յայտնելը ։ Շնորհակալ ըլլալու եմ այն մարդէն՝ որ ձեռքէս եկած է , միայն անունը ինծի մնացած է . հոգին ալ իմ հետս է՝ ինչպէս սուրբ գիրքը կ՚ըսէ (Յակոբ նահապետին համար՝ Բենիամինին վրայօք) . և իր մեծամեծ գործքերովը և իր վաստըկած մեծ անուանովը այս տեղերս ալ ինծի պաշտպան և հովանի եղեր է ։

Պարոն Տ՚Աւաճ ։

Ռիօ Ժանէյրօ . Յուլիս . 1846 ։

ՊՐՈՒՍԻԱ ։ Ռուսաց կայսեր տղան Կոստանդին մեծ դուքսը՝ որ հոկտեմբերի վերջերը Պետրբուրգ դառնալու վրայ էր, Վէյմար քաղաքը կեցած ատենը Սաքս Ալթէնպուրկի դքսին պզտիկ աղջիկը Աղեքսանտրա իշխանուհիին հետ նշանուեցաւ ։ Այս իշխանուհիս ծնած է 1830 յուլիսի 8 ին ։ Հարսնիքը երկու տարիէն ետքը պիտի ըլլայ. և այս երկու տարուան մէջ յիշեալ իշխանուհին Յունաց եկեղեցւոյ դաւանութեանը մէջ պիտի վարժուի, և անկէց ետքը պիտի կարգուի, ինչպէս որ Կոստանդին մեծ դուքսին հետ պայման ըրեր են ։

Շուէտի Թագաւորին տղան ալ՝ Պրուսիայի արքայազուն Կարոլոս իշխանին Լուիզա աղջիկը նշանուեցաւ. և նշանուելուն հանդէսը՝ անմիջապէս Կարոլոս իշխանին Պէռլին դառնալէն ետքը պիտի ըլլար ։ Աղջիկը հիւանդոտ ըլլալուն համար Իտալիա գացեր՝ և հոն առողջութիւնը գտեր էր. Շուէտի Թագաւորին տղան ալ՝ աղջկանը առողջանալուն վըրայ ուրախակից ըլլալու համար Մունիք քաղաքէն Իտալիա անցաւ ։

—Բօզտամ գաւառը տպուած օրագրոյ մը մէջ Թագաւորական հրաման մը հրատարակուած է, որ տարւոյս վերջը բոլոր Պրուսիայի Թագաւորութեան երկիրներուն բնակիչները ճիշդ պիտի համրուին ։ Վերջին անգամի համրուելը եղաւ 1843 ին. և այն ատենը Պրուսիայի բնակիչներուն ամէնուն համրանքը գտնուեցաւ 15,500,000 հոգի ։ Այս անգամին յոյս կայ որ 16,000,000 հոգիի հասնի ։

ԱՄԵՐԻԿԱ ։ Միացեալ Նահանգաց կողմէն Մեքսիքոյի դէմ պատերազմող Դայլօր Ճէնէրալը Մօնդերէյ քաղաքը պաշարած էր, որ Նոր Լէոն գաւառին Մայրաքաղաքն է ։ Քաղաքը երեք օր պաշարուած կենալէն ետքը, որ յաճախ կը կռուէին և պաշարողները անկէց փախցնելու կ'աշխատէին, հարկ եղաւ վերջապէս պայման դնել և դռները բանալ, և Դայլօր Ճէնէրալին ձեռքը յանձնել ։ Պայմանները ասոնք եղան ։

1. Այս քաղաքիս դէմ եղած պատերազմներուն, և երկու Թշնամի զօրաց հիմակուան վիճակին օրինաւոր հետեւութիւն սեպեցին որ այն քաղաքը ամէն ամրութիւններովը և Թնդանօթներովը և պատերազմական պաշարներովը՝ և քաղաքին հասարակութեանը վերաբերեալ ամէն բաներովը՝ միացեալ նահանգաց զօրքին ընդհանուր հրամանատարին յանձնուի, որ հիմա Մօնդէրէյ կը գտնուի ։

2. Մեքսիքոյի զօրաց թոյլ տրուած է հետերնին առնել հետեւեալ զէնքերը, այսինքն՝ Օֆիցիէրները իրենց զէնքերնին. հետեւակ զօրքը իրենց զէնքը և մախաղնին. նոյնպէս ձիաւորները զէնքերնին և ունեցածնին. և Թնդանօթաձիգ զօրքը մէկ բանակի մարտկոցի մը պէտք ըլլալու չափ Թնդանօթ. որ վեց հատէն աւելի պիտի չըլլայ. և 21 անգամ Թընդանօթ լեցընելու համար օգտելու չափ վառօդ ։

3. Մեքսիքոյի զօրքը եօթն օրուան մէջ անկէց ելլեն՝ պայմանագիրը հրատարակուած օրէն համրելով. Ռինքօնատօ անցքէն և Լինարէս և Սան Ֆէռնանտօ տէ Բրէզաս տեղերէն անդին անցնին ։

4. Ամէն կռիւներու առաջ առնելով և երկու կողմին ապահովութեանը համար՝ մինչեւ որ մեքսիքացիները քաղաքը չը պարպեն և դուրս չելլեն նէ՝ միացեալ նահանգաց զօրքը քաղաքին չի տիրեն. միայն հիւանդանոցն ու համբարանոցները միացեալ նահանգաց զօրացը յանձնուի ։

5. Մօնդէրէյի բերդը վաղն առտու ժամ 10, (կէս օրէն երկու ժամ առաջ), մեքսիքացիները պարպեն և միացեալ նահանգաց զօրացը յանձնեն ։

6. Միացեալ նահանգաց զօրքը Ռինքօնատօէն և Լինարէսէն և Սան Ֆէռնանտօ տէ Բրէզասէն անդին չանցնին ութը շաբաթ կատարեալ չի լմնցած. կամ մինչեւ որ երկու կողմի կառավարութէն յայտնի հրաման չառնուի ։

7. Հասարակաց վերաբերեալ ինչքերը՝ զօրքերուն երկու հրամանատարներուն ընտրած գործակալներու ձեռօք Մեքսիքոյի կառավարութեան կողմէն տրուածի պէս յանձնուին միացեալ նահանգաց զօրապետներուն կողմէն եղող գործակալներուն. և անոնք ալ իրենց միացեալ նահանգաց տէրութեանը փոխանորդի պէս առնեն ։

8. Պայմանագրոյս յօդուածներուն մէկուն միտքը չի հասկցուելով վէճ մը ելլէ նէ՝ արդարութեամբ վճռուի, այն երկիրը ձգող մեքսիքացիներուն քիչ մը աւելի շնորհ ընելով ։

9. Երբ որ բերդին վրայ դրօշակը բացուի նէ՝ մեքսիքացիները կրնան այն դրօշակը բարեւել զինուորական կերպով ։

Միացեալ նահանգաց կառավարութիւնը կ'ուզէր որ Դայլօր Ճէնէրալը բոլոր մեքսիքացի զօրքերը պատերազմելէն դադրեցընելու վիճակի մէջ ձըգէ ։ Մօնդէրէյին առնուիլը լսածնուն պէս կառավարութեան խորհրդականները Ուաշինգըն քաղաքը ժողվուեցան, և վճռեցին առանց ժամանակ անցընելու Կրահամ զօրապետը խրկել Դայլօր Ճէնէրալին, և պատուիրել որ պատերազմէն դադարիլը (միւթարէքէն) վերցընէ, և պատերազմը աւելի սաստկութեամբ առաջ տանի ։ Նաւաշխուց ալ՝ երբ որ միացեալ նահանգաց կողմանէ առաջարկըւած հաշտութեան պայմանները մեքսիքացիք չընդունեցին նէ՝ Ուաշինգընի ատեանէն ամէն զօրապետներուն պատուէր գնաց պատերազմը սաստկացընելու ։ Կրահամ զօրապետը՝ պայմանները ըլլալէն երեք շաբաթ ետքը Դայլօր Ճէնէրալին քովը հասած կ'ըլլայ ։ Բայց այս միջոցիս՝ պահեստի զօրքը պատրաստ չեն. Վօււ Ճէնէրալին առաջնորդութեամբը Մօնքլօվէ և Սանդաաօղա քաղաքներուն վրայ կ'երթան ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Արքայական բարձր հրամանին համեմատ Սուրբ բագին Պատրիարք հայրերնիս իւր հոգեւոր իշխանութեան ներքեւ գտնուող բոլոր առաջնորդներուն հետեւեալ նամակը գրեց ։

"Արքունական սաստիկ հրամանաւ ծանուցանեմք ձերում սիրելութեան, որպէս և ամենայն Առաջնորդ սիրելեաց. զոր և դուք պարտիք անյապաղ կատարել ամենայն ճշմարտութեամբ և ուղղութեամբ ։ Այսպէս 'ի կանխել գրոյս առ ձեզ, նախապէս ո՞ր Փաշայի սանձակի տակն է վիճակդ և ո՞ր Փաշա իշխէ ձեր սահմանին և որքան գիւղ ունիք 'ի վիճակի ձերում մեծ և փոքր, կամ քաղաք, և յիւրաքանչիւրսն որքան Եկեղեցիք կան, և յո՞նչ անուն կառուցեալք են, և 'ի նոսա որքան Քահանայք կան, և զի՞նչ են անուանք նոցա, և թէ՝ ունի՞ք վանք, և յի՞նչ անուն շինեալք են, և քանի՞ ուխտատեղիք ունիք, և յո՞ր վայր կամ 'ի սահմանի իցեն, և 'ի վանսն քանիկա՞ն միաբանք գոն, և քանի՞ Վարդապետք կամ Սարկաւագունք, և քանի՞ Դպրատունք գոն 'ի Քաղաքի կամ 'ի գիւղօրէսն, և ո՞յք իցեն վարժապետք, և վարժապետացն այսքիկ քահանա՞յք իցեն՝ թէ աշխարհականք, և քանիկա՞ն մանկունք կրթին 'ի նոսա, և զի՞նչ ուսանին ։ Զայս ամենայն յականէ յանուանէ գրելով առ ժամայն փութասջիք ծանուցանել առ մեզ 'ի Պատրիարքարանս անպատճառ և անխափան, ըստ հրամանի բարեբաղդ և բարձրաշուք Ինքնակալ և մեծազօր Արքային մերոյ. քանզի այս են կամք նորին Ինքնակալութեան, և անօրէնութիւն համօրէն օրհնեալ Ազգիս մերազնեայ Ազգախնամ ազնուականաց" ։

—Ամսոյս 22 ին սրբազան Մատթէոս արք եպիսկոպոս և ազգասէր Պատրիարքի նախագահութեամբը ընդհանուր ժողովք ըլլալով Պատրիարքարանը Տէր Կիրակոս Սրբազան Արքեպիսկոպոսը սուրբ Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուեցաւ հանգուցեալ Զաքարիա Պատրիարքի տեղը և իսկոյն այս ամենահարկաւոր լուրը շրջաբերական նամակներով բոլոր հարկաւոր եղած տեղուանքը ծանուցանելու համար պատրաստութիւն տեսնուեցաւ ։

Ամէն ծանր տեսնուած գործը խոհեմութեամբ կը գործուի ու ամէնուն հաճելի կ'ըլլայ, ուստի այս ընտրութիւնն ալ անտարակոյս բոլոր ազգին հաճելի պիտի ըլլայ մանաւանդ ընտրուող պատուական անձին բարի բարի գործերը աչքէ առեւ տեսնալով ու վայելելով ։

—Ազգօգուտ երեւելի գործքերը՝ ազգին երեւելի յարգապատիւ անձանց ներկայութիւնը և քաջալերութեամբը աղէկ առաջ կրնայ երթալ. քանզի այսպիսի անձինք՝ ազգային յառաջադիմութեան որպէս թէ հոգին են ։ Մարդու ձեռօք շինուած մեքենայ մը թէպէտ մէջի գտնուած վարպետաշէն գործիքներուն ուժովը կրնայ քալել, բայց հոգի չունի. հոգի ունեցող մարդուն քալուածքները չի կրնար ընել ։

Ասոր համար շատ մեծ ուրախութիւն է մեզի՝ որ ազգիս յարգապատիւ մեծամեծք Իւսքիւտարու ճեմարանը իրենց գալստեամբը կը պատուեն, և յորդորանօք այն տեղի գործակալներուն սիրտ կուտան ։ Ինչպէս որ երեկուան օրը մեծապատիւ Մինաս Ամիրայն իւր եղբայրը մեծապատիւ Յակոբճան աղայն, արքունի շինուածոյ գրագիր մեծապատիւ Պօղոս աղայն և Աշնանեան մեծարգոյ Պօղոս աղայն ճեմարանը գալով՝ թէ ուսմանց դասերը և թէ կերակուր կերած ժամանակնին եղած գեղեցիկ բարեկարգութիւնը տեսան և շատ հաւնեցան, ասոնց այս այցելութիւնը մեծ պատիւ է ճեմարանին, և ներքին և արտաքին գործակալներուն ալ շատ մեծ քաջալերութիւն է ։

—Թէպէտ թէ եկեղեցականք և թէ աշխարհականք միօրինակ պարտաւոր են ազգին ուսումնական յառաջադիմութենը համար աշխատելու բայց եկեղեցականք աշխարհական հոգերէ ամենեւին ազատ ըլլալով ասոնք թէ որ այս մասին ծուլութիւն ընեն նէ առաւել պարտաւոր կը մնան Աստուծոյ առջեւը. և մանաւանդ որ Աստուծոյ ճամբէն մոլորիլը ազէտի մը առաւել դիւրին ըլլալով ան ազիտութեամբ մոլորուողին համարն ալ Աստուած անոնցմէ պիտի բնտռէ ժամանակին ։ Ասոնք գիտնալով Եւրոպայի եկեղեցականները տես քանի քանի ընկերութիւններ, քանի քանի վանքերուն մէջ դպրոցներ հաստատեր են ազգակիցներնուն զաւակները կրթելու ոչ միայն Եւրոպայի մէջ այլ ուր որ աշխարհիս մէջ գաղթական կը գտնուին նէ ազգերնուն ։

Ազգերնուս ազատութեան նոր դարերուն մէջ առաջինը եղաւ, անաչառապէս խօսելով, Վենետիկու Մխիթարեան աշխատասէր միաբանութիւը, որ թէ մեր հին նախնեաց և թէ Այժմեան Եւրոպացի եկեղեցականաց բարի օրինակին հետեւելով ազգիս զաւակները կրթելու զանազան միջոցներ հաստատեց և կը հաստատէ ։ Իսկ Վիեննայու Մխիթարեան ջանասէր միաբանութիւնն ալ ժամանակէ մը 'ի վեր իւր հարազատ հոգեւոր եղբայրը ուղիղ նըպատակին հետեւիլ ուզելով ան ալ անոնց գործերը գործելու սկսեր ինչպէս այս օրերս ալ այս միաբանութենէ Իզմիր գտնուող քանի մը գիտնական և ազգասէր Քահանայներ հոն նոր շինել տուած վանատուներնուն մէջ քանի մը հարկաւոր ուսմանց դասատուութիւնները յանձն առնելու խօսք կուտան ազգիս ուսումնասէր պատանիներուն և ասոր փոխարէն վարձք միմիայն 30 ղուրուշ ամիսը աշակերտ գլուխ պիտի պահանջեն որ մէկ խիստ փոքրիկ վարձք մը ըլլալով գրեթէ գլխովին ձրի դասատուութեան պէս բան մըն է ։ Ամաշու սուրբ Աստուածածնի վանուց միաբանութեան՝ վանքին մէջ հաստատուած դպրոցներնուն յառաջադիմութեանը վրայով տարած հոգը տեսնալով կը յուսամք որ ան ալ յիշեալ երկու միաբանութեանց փառակից պիտի ըլլայ քիչ ժամանակի մէջ ։ Կան անանկ վանքեր ալ բաց 'ի սուրբ Էջմիածնէ և Կեսարիոյ սուրբ Կարապետի վանքէն որ մէջի միաբանութիւնները գլխովին մոռնալով իրենց պարտքը օր աւուր ունեցած փառքերնին ալ կը կորսնցունեն կոր նէ՝ անանկներն ալ Այժմեան գերապատիւ ազգասէր Ամիրաներնուս չափազանց ազգասիրութեանը ու արթուն կառավարութեանը կը յանձնեմք ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բնական արկած ։ Ֆռանսայի Տինան քաղաքը հոկտեմբեր 12 ին առտուընէ մինչեւ իրիկուն գրեթէ շարունակ անձրեւ եկաւ. և իրիկունէ երեւցած փայլակները կը ցուցընէին որ փոթորիկ մը կայ ելլելու ։ Նոյն օրը հովը սաստիկ ըլլալով՝ Հօ Պէշրէ ագարակին կցորդ հինգ կտոր շէնքի ծածք՝ հովը քակեց տարաւ ։ Ճամբուն եզերքը 15 հատ հաստ և ամուր խնձորի ծառեր կամ արմատէն քակեց, կամ բունին վրայ կոտրեց. ծառին մէկը արմատէն քակելէն ետքը քշեց 30 ոտնաչափ մըն ալ անդին տարաւ ձգեց ։ Վիլ Բէմօ ագարակին վրայի շէնքը (չաթըն) տեղէն վերցուց, և Ֆուրէ տեղը գտնըւած ջաղացքին շատ վնաս հասցուց ։

Այս վնասներս ամէնն ալ մէկ գիծի վրայ են. կործանած ծառերը ամէնքն ալ դէպ 'ի մէկ կողմ պառկած են. և ասոնք դէպ 'ի ո՛ր կողմը պառկած են նէ՝ տեղէն խախտած բաներն ալ դէպ 'ի այն կողմը տարւած են ։ Ասոնց մէկին վրայ ալ կայծակէ զարնուածի նշան չերեւիր ։ Թաթա (խօրթում) ըլլար նէ՝ այն ալ կը տեսնըւէր. և անանկ բան տեսնող չի կայ. ասոնցմէ կ'երեւի, որ ասիկայ առանց որոտման և առանց կայծակի ելեքտրական հեղուկին գործը եղած պիտի ըլլայ. որուն վրայ բնական գիտութիւնը տակաւին կատարեալ բան մը հասկցուցած չէ ։

—Մշակական ։ Ֆռանսայի Իսօտիւն և Լաշատր ըսուած տեղերը՝ ցորենի շտեմարաններուն մէջ տեսակ մը թիթեռն (քէբէնէկ) երեւան ելաւ, որ ցորենները կ'ուտէ. ասոր համար այն տեղացիք ալ ուրիշ մէկ ճար մը չի գտնելով ցորեննին ծախու հանեցին. և ասով ցորենը Ֆռանսայի մէջ քիչ մը աժնեց ։ Ով որ ցորեն ունէր նէ՝ պահելու կը վախնար. չըլլայ որ այս ճճին իրեն ցորեններուն մէջն ալ գոյանայ, և ցորենները ապականէ ։ Հիմակուց ցորեննին ծախելը անոր համար ալ կ'ուզեն, որ հիմակուան գինը իրենց ձեռք կուտայ. և դըրսէն շատ ցորեն գալուն համար՝ ետքը հիմակուան գինն ալ չի կրնալ գտնելնին խելքերնին կը կտրէ ։

Ցորենը աւրող թիթռանը (քէբէնէկին) դէմ շատ ճար մտածեցին, մէկն ալ կատարելապէս չի յաջողեցաւ: Մէկ մշակ մը դիպուածով ատոր դեղը գտաւ: Բարկ օղին (ռախին) մէջ ծծումբը կը հալեցունէ. փայտէ հեծանոյի (եապայի) մը վրայ քիչ մը անկէց կը ցանէ, անով ցորենը կը խառնէ. ատոր կծու և բարկ հոտէն թիթեռներն ալ կը սատկին, անոնց ձգած հաւկիթներն ալ կ'աւրուին: Քիչ մը բանով թրջած հեծանոյին վրայէն մինչեւ որ օղին և ծծումբին հոտը երթայ նէ՝ շատ ցորեն կը խառնուի. և ցորենն ալ ատով բնաւ չաւրուիր. հոտն ալ անգամ վրան չի մնար. որովհետեւ ինչպէս որ ամէնուն ծանօթ է, թէ օղին և թէ ծծումբին հոտը դիւրաւ կը ցնդին:

—Բժշկական: Օր մը իրիկուան դէմ երկու մանր տղաք Լիմօժ քաղաքին մօտերը Մէրի ըսուած տեղը պտըտած ատեննին քանի մը թուփի ճիւղ գտան, որոնց վրայ կանաչ պտուղներ կային փշոտ, որոնց վրայի կեղեւը շագանակի կեղեւ կը նմանէր: Կեղեները բացին. մէջը մանտրագորի հատեր գտան և կլլան ուտել: Քիչ մը ժամէն սկսան գլուխնին դառնալ. ջիղերնին ցնցիլ թօթվիլ, և աչքերնին մթըննալ: Մէկերնին առատ փսխեց, և շատ չանցաւ խելքը գլուխն եկաւ թեթեւցաւ: Բայց մէկալը քանի կերթար կը գէշնար, մինչեւ առողջութեան փախցուելու առաջնորդ հասաւ. բայց գէշերը ջիղերը սաստիկ կը ցնցեցին, և խենթութեան ալ եկաւ վրան. որով երբեմն կը խնդար բայց երբեմն ալ կը կառչէր խենթ խենթ կը խօսէր. և բնաւ չէր կրնար քնանալ:

Մինչեւ քանի մի ժամ. այս երկուքին բաներուս պատճառը ինչ ըլլալը մարդ չէր գիտեր, բայց միւս տղուն որուն խելքը կանուխ գլուխն եկած և առողջացած էր, բանը ինչ ըլլալը մի քիչ պատմեց: Ասոր վրայ մէկալ տղուն յարմար դեղ ընելն ալ դիւրին եղաւ. և անոր ալ խելքը գլուխը գալ սկսեց:

Այս գէշութիւններուս պատճառ եղող պտուղը գտան, բժիշկին և ուրիշ պէտք եղած մարդոցը բերին ցուցուցին. այն պտուղն է՝ որ բուսաբանները Լատիներէն տաթուռա սթրամօնիում կ'ըսեն, և գաղղիայեցւոց լեզուով հասարակօրէն բօմ էբինէօզ կ'ըսուի, որ փշոտ խնձոր ըսել է: Պտուղին մէջ տակաւին շատ հատեր կային սեւուկ գունով, երկար և միջուկ տեղէն մէկ պզտիկ խորութիւն մը ունենալով վրան ալ փոթոտ:

Յայտնի է որ այս հունտերը կծու թմրեցուցիչ (աքռօ նառքօթիքօ) ըսուած թոյներէն են, և շատ սաստիկ զօրաւոր են. քիչ մը բան ալ ուտելի նէ՝ կըրնայ մեռցընել: Ասոր համար հարկ է որ՝ ուր տեղ որ այս բոյսը կը գործածեն կամ հունտերը կը պահեն. անանկ տեղ դնեն որ տղու ձեռք չանցնի. և անկէց պատճառելու գէշութիւններուն առաջքը ինչ բանով կ'առնուի նէ՝ այն ալ պատրաստ ունենան:

Այս հունտերս մարդուն միտքը ցնորելով խենթու մենթ բաներ խօսիլ և ընել կուտան. և հին ատենը կախարդները ատոր այս յատկութիւնս շատ աղէկ գիտէին. խեղճ յիմար մարդիկ ասով կը խենթեցընէին. որոնց աչքերնուն խենթու մենթ բաներ կ'երեւէր. և ետքը կը հաւատցընէին որ փաշէշ ըրին. և անոր տեսածները բէրէ էին:

Այս հունտերս գողերն ու մարդասպաններն ալ ատեն մը գործածեցին: Ֆրանսայի մէջ ժամանակ մը գողերու ընկերութիւն մը եղաւ, որ անփօրձօր կ'ըսուէր քանզի այս հունտերուս ուժովը մարդը կը թմրեցընէին, կը քնացընէին. և երբ որ խորունկ քունի մէջ կը մնար՝ վրան ինչ կայ չկայ կառնէին իրենց բանը կ'երթային: Անոնց այս հունտը բանեցընելուն կերպը հոս պատմելնիս կրնայ օգտակար ըլլալ անոնց՝ որ քթախոտ քաշելու սովորութիւն ունին. և ուր տեղ քթախոտ տեսնեն նէ՝ կը քաշեն. որովհետեւ որ նորէն սանկ գողեր երեւան ելլեն նէ՝ առաջին միտս քաշողը կրնան ատանք ըլլալ: Անփօրձօրները այս հունտը չորցընելէն ետքը բարակ փոշի կ'ընէին և քթախոտի հետ կը խառնէին. մէկը կը գտնեն ուղեւին նէ՝ կերթային անոր քովը կը նստէին. և յաճախ քթախոտին տուփը անոր երկնցընելով պատիւ կ'ընէին. խեղճ մարդը կը քաշէր այնքան՝ մինչեւ որ թոյնը ուղեղին ազդելով թմրէր. այն ատենը գողերը կ'ըսկսէին իրենց բանը հոգալ:

Այս հունտերուս թունաւորուածներուն գործածելու դեղերն ալ պէտք է հոս գրել: Նախ և առաջ փսխեցընող և փորը մաքրող դեղեր տալու է ստամոքսը պարպելու համար: Ետքը թթու և պաղ խմելիքներ և աֆիօն տալու, և պաղ ջուրը խօթելու է, որ ջիղերուն ցնցումը հանդարտի: Շատ ուտողը դիւրաւ կը փրկուի. բայց թէ շատ ուտէ թէ քիչ, այս դեղերս գործածելը հարկաւոր է:

—Երկարակեցութիւն: Հիւսիսային Ամերիկայի Բանստա գաւառին Ուէքսֆըրտ տեղը՝ Տանիէլ Աղքին անուն մէկը մեռաւ հարիւր հինգ տարվան:

Այս մարդուս մականուամբ սեւ Տանիէլ կ'ըսէին: Եօթն անգամ կարգուեցաւ այս մարդըս. և տղուցը և թոռներուն ամէնուն մէկէն համրանքը՝ իրեն մեռած ատենը, հինգ հարիւր եօթանասունի հասեր էր. որոց 320 ը մանչ էին և 250 ը աղջիկ: Ասոր է նէ՝ Հիւսիսային Ամերիկայի օրագիրն է, որ ուրիշ օրագիրներն ալ անկէց առեր կը պատմեն:

Բայց հաշւի բերեմք նէ՝ սուտ ըլլալու բան մըն ալ չի կայ: Սեպեմք որ՝ Տանիէլ Աղքին կարգուած ատենը 25 տարուան էր. տասն տարուան մէջ ալ ութը զաւակ ունեցաւ. ութերորդ զաւակին ծնած ատենը ինքը կ'ըլլայ 35 տարուան, և անդրանիկ զաւակը 14 տարուան: Անկէց մինչեւ երեսուն և հինգ տարի ալ ամէն մէկ զաւակին ութնական տղայ սեպելով՝ Աղքին 70 տարուան եղած ատենը կ'ունենայ 8 տղայ և 64 թոռ. ընդ ամէնը 72 հոգի: Անկէց մինչեւ 35 տարի ալ ամէն մէկ թոռը ութնական զաւակ ունենալով՝ մարդը 105 տարուան եղած ատենը կ'ունենայ 8 տղայ. 6 թոռ. և 512 թոռան տղայ. ընդ ամէնը՝ 584 հոգի: Օրագիրը կ'ըսէ որ՝ Աղքինին տղոցը և թոռներուն ամէնուն մէկէն համրանքը 570 հասած էր. և կարծելով ալ կը խօսի. մենք հաշւով ցուցուցինք որ՝ 584 էն ալ աւել կրնայ ըլլալ եղեր. քանզի մենք մինչեւ 35 տարին ծնած տղաքը հաշուեցինք. և մարդս կրնայ զաւակ ունենալ մինչեւ 50 տարին: Ասոր Աղքինը 105 տարուան ըլլալով իրեն սերունդը 570 հոգի հանելը հաւանականութեան դէմ բան մը չէ:

—Իր ոտքովը բռնուիլ: Մէկը ուրիշի մը վրայ տանելիք ունէր, վճարելու տալ կ'ուզէր. հետը կալանաւորապով (խափսով) կը պտըտէր. բայց պարտքին տէրը գտնելը դժուար բան էր: Օր մը խաղաւ մնակ և ծպտեալ այս մարդուս տանը քովերը պտըտելով լսեսելով աղէկ հասկցաւ որ տանը մէջն է. բայց տունը կոխելու կարող ըլլալու համար դատաստանի կողմէ մարդ պէտք էր. և մինչեւ երթար բերեր նէ ժամանակ պիտի անցնէր. կարելի է որ մարդն ալ ձեռքէ հանէր ուստի տանը տակը խանութին առաջը կայնած կը մտմտար ինչ ընելիքը: Խանութն ալ նոյն մարդուն էր: Խանութը մէկ ջրմլեցուն ապակի անօթի մը մէջ երկու հատ ոսկեգոյն ձուկ կը լողային Ճուլբա պուլբուլ ըսուած տեսակէն: Խաղաւ այս տեսնելով ընելիքը միտքը դրաւ. երկու վկայ ճարեց շուտ մը. և փողոցին երկու կողմի անկիւնը կայնեցուց. ինքն ալ ապակիով ձկները խանութէն յափշտակելուն պէս սկսաւ փախչիլ:

Մարդը՝ որ յափշտակողին խաղաւ ըլլալը չէր ճանչնար, շուտ մը դուրս ելաւ, վազելով և "գողը բռնեցէք" պոռալով հասաւ խաղաւը բռնեց կարծելով՝ շատ չանցաւ իրեն բռնուիլը իմացաւ: Ձուկին տէրը կը պոռար. անամօթ մարդ՝ ձուկը այդպէս մի կը բռնես: Խաղաւ ըսաւ. այո՛, ես ձուկը սանկ կը բռնեմ, և բռնած ձուկս ուռկանէս և ձեռքէս ազատելիք չունի: Ըսւ այն մարդը բռնելու համար ունեցած հրամանագիրը գրպանէն հանելով ցուցուց և ըսաւ. ահա՛ ես այս ուռկանով՝ ձուկի տեղ քեզ բռնեցի. հրամէ երթանք:

Ան միջոցին մարդուն կենդանագիրը առնել ուզող պատկերհանը շատ մեծ աշխատութիւն պիտի քաշէր. որովհետեւ երեսին գոյնն ու գծագրութիւնը հազար կերպ փոխուեցաւ. հետը գնաց մինչեւ երթալու տեղը. և սաստիկ վազելուն քաշած աշխատութիւնը մեղքընալով կ'ըսէր. մարդ ինքը զինքը բռնել տալու համար այնքան ալ շատ կը վազէ՞ մի եղեր՝ ինչպէս որ ես վազեցի:

—Բնաքննութիւն: Պելճիքայի Պ. Վան Հէք վարպետը իրեն մէկ նամակին մէջ կ'ըսէ որ, օդոյն մէջ անվախանդ ճանապարհորդելու համար մէկ կառք մը շինելու կերպը գտեր է: Ըսւ կրնայ կոր ապաւինիլ փորձով ցուցընելու թէ, անանկ մէկ ուժ մը պիտի հնարէ, որով այն կառքին մէջ ճանապարհորդութիւն ընելու մարդը որքան բարձր ալ ելլէ նէ հաւասարակշռութիւնը չի կորսնցուցած ինք զինքը բռնելու կարող ըլլայ. և աւելի կաղ չի կորսնցուցած վար իջնալու, և աֆիօն չխնետած վեր ելլելու բաւական ըլլայ: Պ. Վան Հէք այս ալ կ'ըսէ որ՝ այս գործիքիս պէտք եղած բաները պատրաստուելու լմըննալէն ետքը կառավարութեննէն քանի մը իմաստուն մարդ պիտի ուզէ, որ քննեն իր շինած բանը, և ինչպէս ըլլալը և աղէկութիւնը և օգտակարութիւնը հասկընեն: Նամակին վերջը կ'ըսէ որ՝ մօտ օրերս կառավարութենէն շինելու բանիս համար քննիչ ուզեց, որովհետեւ հիմակուց հասկցած եմ կ'ըսէ՝ որ Ֆիզիքական գիտութեան կանոններով կարող պիտի ըլլամ ապացուցանելու թէ օդապարիկ մեքենային կաթնելու ազատ մէկ բան մը կրնայ ըլլալ, որ օդոյն մէջ օդապարիկին ուժ տայ, և ինքը ուրիշ բանի մը վրայ հաստատուած չըլլայ:

Թէ որ այս վերջին ըսածս իրաւ է նէ՝ օդապարիկին ղեկ (տիւմէն) գտնուած կ'ըլլայ, որ շատ ատենէ 'ի վեր շատ իմաստուններ կը փնտռէին և չէին կրնար գտնել. ուստի վերջապէս՝ չի գտնուելու բան է ըսելով վճռեցին. պատճառ բռնելով որ ղեկը մէկ խիստ և ուժով բանի մը պիտի կրթընի և անիկայ հրէ, որ նաւը ուզած կողմը չխոկէ. և օդոյն մէջը սանկ բան չկայ: Պ. Վան Հէք ասանկ բան մը գտած պիտի ըլլայ. և թէ որ մտածածը գործով ալ գլուխ հանէ նէ՝ օդապարիկը անկէց ետքը օգտակար բան կ'ըլլայ. մինչեւ հիմա շատ օգտակար բաներուն կարգը սեպուելու մէկ բան մը չունի:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՊՕԼԻՍ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Այս մէկ քանի օրին մէջ ցորենի առեւտուրը նուազ է. գնոյն չափազանց բարձրութեանը համար, մանաւանդ որ Եւրոպայէն եկած լուրերուն նայելով, այն տեղ ցորենին գինը քիչ մը վար իջած է:

Ճերմակ ծովի զանազան նաւահանգիստներուն համար հոս 10,000 քիլէ Խըրահիլի կակուղ ցորենէն, և 12,000 քիլէ Ռումէլիի, և 10,000 քիլէ ալ նոյնպէս Ռումէլիի կարծր ցորենէն բան ծախուեցաւ:

Եգիպտացորեան: Ինկիլթէռայի համար ծախուեցաւ 40,000 քիլէ Խըրահիլի տեսակէն առաջակայ մայիս և յունիս ամսու մէջ, Խըրահիլի նաւահանգիստը՝ մինչեւ նաւը ծախքը վաճառողին վրայ յանձնելու պայմանաւ 175—190 ղուռուշ Խըրահիլի քիլէն: Եգիպտացորեանին գինը այսչափ աղէկ ըլլալուն պատճառն այն է որ Ինկիլթէռայէն շատ կ'ուզուի, որովհետեւ հոն ցորենէն աւելի տար ալիւրը գործ կ'ածեն կոր մանաւանդ Իռլանտա:

Հիմակուան հոս տեղի գիները ասոնք են:

Աղօֆի	կարծր	20—24 1/2	քիլէն ղուռուշ:
Օտէսայի	"	22—23	
Ռումէլիի	"	21—22 1/2	
Խամսիլի	"	23—24	
Խըրահիլի	կակուղ	19—21 1/2	
Ռումէլիի	"	21—22	
Գարին		8—8 1/2	
Եգիպտացորեան		16—17	
Հաճար		13 3/4—14	

Հոս պատրաստ գտնուած ցորենին քանակութիւնը:

Քիլէ	20,000	աղօֆ
"	25,000	ռումէլի
"	10,000	խամսիլ
"	40,000	խըրահիլ կարծր
"	50,000	ռումէլի "
"	20,000	գարի
Քիլէ	165,000	ամէնը

Մետաքս: Եւրոպայէն եկած անյաջող լուրերուն պատճառաւ ամէն օր մետաքսին գինը վար իջնալու վրայ է հոս:

Թիֆթիկ: Այս ապրանքը կ'ուզուի միշտ, այս օրերս 150 պալիս բան ծախուեցաւ 19 1/4 հօխան. մինչեւ նաւը ծախքը վաճառողին վրայ:

Աֆիօն: Աս ալ աղէկ է: Հօխային մինչեւ 156—158 ղուռուշ տրուեցաւ բայց տէրը տալ չուզեց:

Ձէթեր: հիմա 30,000 հօխայի չափ բան կայ հոս զանազան տեսակէ: Խայսերիի աղէկը 37—38 կ'ընէ, Էնկիւրիինը 35—36:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Պրուսայի հայազգի ուխտ- ժողովրդոց մէջ ընթերցասիրութեան ոգին արթնցած ըլլալը ջանի ջանի գործերովը յայտնեցաւ, հիմա յայտնութիւն մըն ալ ան է որ մայրաքաղաքէս 'ի զատ ուրիշ մէկ անանկ քաղաք մը չունիմք որ փոխադարձ այնչափ ընթերցող գտնուի լրագիրներնուս որչափ այս քաղաքը: Այս գեղեցիկ ոգին անոնց ներսը տէր արթնցողները որո՞նք են արդեօք: Բաց գիտեմք որ նախ այն տեղը բարեջան առաջնորդ գտնուելն Գէորգ Արքեպիսկոպոսի վարդապետը, երկրորդ՝ անոր գործակից գտնուող քանի մը ազգասէր ուսումնասէր անձինքը որոնցմէ մէկն է Արքեպիսկոպոս Կարապետ աղայ Ակրայեանը որ՝ որչափ որ իր անձնական գործերը չեն ներեր ալ նէ լրագրիս գործակալութիւնը սիրով յանձնառու ըլլալը բարեհաճեցաւ որ այս ալ մէկ մեծ նշան մըն է վերի ըսածնուս:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՔ ԼՐԱԳՐԻՍ
Յովհ. Պր. Տէր Կրպ. Զամուր.
Մկրտիչ Աղաթօն:
Ի Պոլսի Նոր խան.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ